

Effects of Values Education Program on Social Emotional Development of Six Year Old Children *

Ayşe ÖZTÜRK SAMUR **

M. Engin DENİZ ***

Received: 22 July 2013

Accepted: 01 April 2014

ABSTRACT: In this study, the effects of Values Education Program on social and emotional development of six-year-old children attending preschool are examined. Study group of the research is composed of 44 six-year-old students attending preschool classes. As data collection device, Preschool Behavioral and Emotional Rating Scale (PreBERS) developed by Epstein & Synhorst (2009). PreBERS' adaptation into Turkish and validity and reliability study for six year old children is done by Öztürk Samur, Deniz, Durmuşoğlu Saltalı & Arı (2009) is used. At the end of analysis of the data gathered in the study, it is seen that there is a significant difference between experiential and control groups' post-test scores from emotional regulation, school readiness, social confidence and total social emotional development in favor of experiential group. However, a difference in family involvement scores is not remarkable. There is a significant difference between pre-test and post-test scores of experiential group from school readiness, social confidence, family involvement and total social emotional development; it is seen that post-test scores are considerably higher than pre-test scores. There is a significant difference in family involvement sub-dimension for control group; their post-test scores are remarkably higher than pre-test scores. It was seen that, there was only a significant difference in family involvement sub-dimension for pre-test post test scores of control group children, in other sub-dimensions there was no significant difference. Results of the retention test which was applied to the experimental group proved that the effects of the program are permanent.

Keywords: values education, social emotional development, early childhood

Extended Abstract

Purpose and Significance: In this study, effects of Values Education Program on social emotional development of six year old children attending preschool are examined. The program which is designed for the study includes peace, responsibility, sharing and cooperation and it aims to develop these values. Six year old children's social emotional development is examined under following sub-dimensions; emotional regulation, school readiness, social confidence, family involvement and total social emotional development.

Methods: Study group of the research composed of six year old 44 students (22 experiential group, 22 control group) attending preschool classes. Students in experiential group had been given an education program for three months; three days a week and 36 sessions. The program which is designed for the study includes peace, responsibility, sharing and cooperation and it aims to develop these values. As data

* This article was generated from corresponding author's Ph.D thesis.

** Corresponding Author: Assist. Prof. Dr., Adnan Menderes University, Aydın, Turkey, ayseozturksamur@yahoo.com

*** Prof. Dr., Yildiz Technical University, İstanbul, Turkey, edeniz@yildiz.edu.tr

collection device Preschool Behavioral and Emotional Rating Scale (PreBERS) developed by Epstein & Synhorst (2009) are used. PreBERS' adaptation into Turkish and validity and reliability study for six year old children is done by Öztürk Samur, Deniz, Durmuşoğlu Saltalı & Arı (2009). Data gathered in the study is analyzed with SPSS 14.0.

Results: Both control and experiential groups' pre-test and posttest scores from PreBERS were compared. At the end of data analysis it is seen that there is a significant difference between experiential and control groups' post-test scores from emotional regulation, school readiness, social confidence and total social emotional development in favor of experiential group. There isn't a significant difference in family involvement scores. There is a significant difference between pre-test and post-test scores of experiential group from school readiness, social confidence, family involvement and total social emotional development; it is seen that post test scores are significantly higher than pre-test scores. There is not a significant difference between pre-test and post test scores of control group from emotional regulation, school readiness, social confidence, and total social emotional development. In family involvement sub-dimension post-test scores are significantly higher than pre-test scores. At the end of the study findings show that Values Education Program has effects on six year old children's social emotional development, regulation, emotional regulation, school readiness, social confidence and total social emotional development.

Discussion and Conclusions: While preparing the education program, children's age and their developmental features were considered and appropriate stories were chosen and they were told and animated with the help of puppets and reinforced with using drama. Moreover, games and songs that children like were used to reach the aims and it could be said that using various techniques and methods were effective. Besides, family involvement, reinforcement of the subjects with repetitions and freedom of self-expression and giving responsibilities to each child in the class were other factors for the success of the program. Values Education Program can be administered to prevent unwanted behaviors of students and create an ideal teaching learning environment. In order to do that preschool teachers can be given seminars on Values Education Program and the program can be adapted into the current preschool education curriculum to provide its continuity and practicability.

Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi*

Ayşe ÖZTÜRK SAMUR**

M. Engin DENİZ***

Makale Gönderme Tarihi: 22 Temmuz 2013

Makale Kabul Tarihi: 01 Nisan 2014

ÖZET: Bu çalışmada Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, anasınıflarında eğitim görmekte olan, altı yaş grubundaki 44 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Epstein & Synhorst (2009) tarafından geliştirilen ve Öztürk Samur, Deniz, Durmuşoğlu Saltalı & Arı (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanıp altı yaş çocukları için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği (Preschool Behavioral and Emotional Rating Scale-PreBERS) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizleri sonucunda deney ve kontrol gruplarının duyguları düzenleme, okul hazırbuluşluğu, sosyal güven, toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Aileye aitlik puanlarında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Deney grubu çocukların duyguları düzenleme, okul hazırbuluşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim ön test/son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunurken, son testlerin ön testlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kontrol grubu çocukların ise yalnızca aileye aitlik alt boyutunda, son testlerin ön testlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiş, diğer alt boyutlarda anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir. Deney grubuna uygulanan kalıcılık testi sonuçları da programın etkisinin kalıcı olduğunu göstermiştir.

Anahtar sözcükler: değerler eğitimi, sosyal duygusal gelişim, erken çocukluk dönemi

Giriş

Değer kavramı, bir sosyal grup veya toplum tarafından kabul gören, bireyin kişisel ve sosyal tercihlerini belirleyen, tutum ve davranışlarını etkileyen inançlardır (Rokeach, 1973; Turan & Aktan, 2008). Değerlerin insan davranışlarını etkileme, toplumsal ilişkileri düzenleme ve toplum kalkınmasını sağlama gibi birçok işlevi vardır (Fichter, 1990). Bu özelliği nedeniyle değerler eğitimciler tarafından önemsenmekte ve doğrudan eğitim programlarıyla ya da gizli programlarla öğretilmeye çalışılmaktadır (Akbaş, 2009). Değerlerin eğitim yoluyla kazanılması, çocukta yanlış gelişmiş bir değer başka bir değerle değiştirmenin yeni bir değer kazandırmaktan daha zor olduğu düşüncesi dikkate alındığında (Baloğlu & Balgalmış, 2005) daha da önemli hale gelmektedir. Temel insanî değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca görevleri arasındadır. Okulların temel iki amacı, akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesidir. Temel değerlerin kazandırılması amacı Türk Milli Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının amaçları incelendiğinde de açıkça görülür (Ekşi, 2003).

Yapılan birçok araştırma erken yaşlarda sosyal ve duygusal gelişime yönelik hazırlanan eğitim programları sonucunda, çocukların gelişimlerinde olumlu sonuçlar elde edildiğini gösterir (Avcıoğlu, 2003; Domitrovich, Cortes & Greenberg, 2007; Durmuşoğlu Saltalı, 2010; İkinci Vural, 2006; Izard, Fine, Schultz, Mostow, Ackerman & Youngstrom, 2001; Yukay, 2006;). Erken müdahale ile sosyal/duygusal gelişimin

* Bu makale sorumlu yazarın doktora tezinden oluşturulmuştur.

** Sorumlu Yazar: Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, ayseozturksamur@yahoo.com

*** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, edeniz@yildiz.edu.tr

yörüngesinin değiştirilebilir ve önemli oranda geliştirilebilir olduğu görülmektedir (Sprague & Walker, 2000). Bununla birlikte, sosyal ve duygusal problemlerin erken teşhisi ve müdahalesi gelişmekte olan çocuğun, beyin gelişimini, kaliteli erken ilişki ve deneyimlerini, gen fonksiyonunu, sinirsel bağlantıları ve aklın organizasyonunu yaşam boyu olumlu yönde etkileyebilir (Shonkoff & Phillips, 2000). Sosyal duygusal yeterlilik, çocukları stres kaynaklarından korurken, öznel stresi azaltır, iyi olma duygusunu artırır ve daha sonraki yaşamlarında gelişebilecek, ciddi duygusal ve davranışsal zorlukların önlenmesine yardımcı olur (Garmezy, 1985; Slaski & Cartwright, 2002). Sorunlarla başa çıkma yetilerini geliştirir, uyuşturucu ve alkol bağımlılığını sınırlar (Trinidad & Johnson, 2002), saldırganlığı azaltır, psikolojik fonksiyonları güçlendirir (McCraty, Atkinson, Tomasino, Goelitz & Mayrowitz, 1999), okula bağlılığı artırır (Whitlock, 2003), zorbalığı azaltır (Bear, Manning & Izzard, 2003) ve çocukların öğrenme kapasitesini artırır (Zins, Weissberg, Wang & Walberg, 2004, Akt. Hromek & Roffey, 2009). Sosyal olarak yeterli çocuklar akademik ve akademik olmayan ortamlarda başarılı olmak için yetişkinler ve akranlarıyla gerekli ilişkileri geliştirme yeteneğine sahiptirler (Mandez, McDermott & Fantuzzo, 2002).

İnsanların tutum ve davranışlarına yön veren değerlerin, sağlıklı sosyal ve duygusal becerilerin, erken çocukluk döneminde öğretilmesinin, çocuğun, aile ve toplumun geleceğini etkilemesi kaçınılmazdır. Değerlerin tutum ve davranışları şekillendiren önemli bir değişken olmasına karşın (Bates, Chen & Hatcher, 2002; Çağlar, 2005; Kuçuradi, 1998) erken çocukluk döneminde değerleri, sosyal ve duygusal gelişimle ilişkilendiren çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Gerek dünyada gerekse Türkiye’de yapılan birçok araştırmanın ilköğretim ve lise öğrencilerine değer kazandırmaya yönelik olduğu görülmektedir (Benninga, Berkowitz, Kuehn & Smith, 2003; Carlson, Johnson & Swift, 2000; Chang & Munoz, 2006; Demirhan İşcan, 2007; Dilmaç, 1999; Duer, Parisi & Valintis, 2002; Keskinoglu, 2008; Miller, Kraus & Veltkamp, 2005; Muscott & O'Brien, 1999; Solomon, Battistich, Watson, Schaps & Lewis, 2000; Twemlow, Fonagy, Sacco, Gies, Evans & Ewbank, 2001; Viadero, 2003). Bu nedenle bu çalışma, erken çocukluk dönemine yönelik değerler odaklı bir eğitim programının hazırlanması ve bu eğitim programının çocukların, duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik ve toplam sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisinin belirlenmesi açısından önemlidir. Bunun yanında eğitim programının, okul öncesi eğitim alanında çalışan öğretmenlere, çocukların sosyal ve duygusal gelişimleriyle ilgili farklı bir bakış açısı kazandırmak, çocukların değer öğretimlerine ilgisini çekmek açısından önem taşımaktadır. Ayrıca konu ile ilgili bundan sonra yapılacak çalışmalarda, araştırmacılara yol gösterici olması açısından da önem taşımaktadır.

Araştırmanın amacı Değerler Eğitimi Programının altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimleri üzerine etkisini incelemektir. Araştırma kapsamında hazırlanan eğitim programı “barış, sorumluluk, paylaşma ve işbirliği” değerlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimleri ise duyguları

düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim alt boyutlarıyla ele alınmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın evrenini, Konya il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden, normal gelişim gösteren 60-72 ay çocukları oluşturmuştur. Araştırmada değerler eğitimi programına katılan çocuklarla, bu eğitime katılmayan çocukların sosyal duygusal gelişim düzeyleri arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla deneme modellerinden olan ön test/son test kontrol gruplu model kullanılmıştır. Desende bağımlı değişken anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının “Sosyal ve Duygusal Gelişimleri” bağımsız değişken ise “Değerler Eğitimi Programı”dır. Çalışmada deney grubuna, buldukları ortamdaki yaşantılarına ek olarak araştırmacılar tarafından üç ay süreyle haftada üç gün olmak üzere 36 günlük Değerler Eğitimi Programı uygulanırken, kontrol grubunu oluşturan çocuklar günlük eğitim programlarına devam etmişlerdir.

Çalışma Grubu

Anasınıfında öğrenim görmekte olan ve daha önce değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitim almamış 44 çocuk çalışma grubunu oluşturmuştur. Sabah grubunda bulunan 22 çocuk (8 kız, 14 erkek) deney grubunu, öğle grubunda bulunan 22 çocuk (9 kız, 13 erkek) kontrol grubunu oluşturmuştur. Deney grubundaki çocukların anne eğitim durumlarına bakıldığında, 15 ilkokul, 5 lise, 2 üniversite mezunu anne, kontrol grubunda ise 10 ilkokul, 2 ortaokul, 4 lise ve 6 üniversite mezunu anne olduğu görülmektedir. Deney grubundaki annelerin 2 tanesi çalışırken, kontrol grubundaki annelerin 4'ü çalışmaktadır. Ailelerin ekonomik durumlarına bakıldığında deney grubunda 1000 liranın altında 14 aile, kontrol grubunda ise 7 aile yer almaktadır.

Grupların sosyal ve duygusal gelişimleri açısından giriş davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla “Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği (OÖDDDÖ)” ön test olarak uygulanmıştır. Grupların ön test puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Duyguları Düzenleme, Okul Hazırbulunuşluğu, Sosyal Güven, Aileye Aitlik, Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim Ön test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Gruplar	n	\bar{x}	Ss	ST	SO	U	p
Duyguları Düzenleme	Deney	22	38,50	9,08	462.50	21.02	209.50	.45
	Kontrol	22	40.77	8.80	527.50	23.98		
Okul Hazırbulunuşluğu	Deney	22	41.72	13.54	479.00	21.77	226.00	.70
	Kontrol	22	40.81	7.46	511.00	23.23		
Sosyal Güven	Deney	22	27.18	6.89	464.00	21.09	211.00	.46
	Kontrol	22	28.86	4.73	526.00	23.91		
Aileye Aitlik	Deney	22	24	4.95	533.00	24.23	204.00	.36
	Kontrol	22	23.54	4.51	457.00	20.77		
Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim	Deney	22	131.40	30.68	471.00	21.41	218.00	.57
	Kontrol	22	134.00	23.18	519.00	23.59		

Tabloda görüldüğü gibi gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşma gözlenmemiştir. Bu sonuçlar, deney ve kontrol grubu çocukların aynı evrenden seçtikleri, duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim düzeyleri açısından birbirlerine benzedikleri, deney ve kontrol grubuna dâhil edilen çocukların sosyal-kültürel, ekonomik özellikleri ve aile yapısı açısından, program öncesi sosyal ve duygusal gelişimlerine yönelik eğitim yaşantılarının benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Değerler Eğitimi Programının” anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkililiğini istatistiksel olarak test etmek amacıyla “Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği (OÖDDDÖ)” kullanılmıştır. Okul öncesi çocukları davranışsal ve duygusal açıdan değerlendirmek amacıyla Epstein ve Synhorst (2009) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği (Preschool Behavioral and Emotional Rating Scale PreBERS) Öztürk Samur, Deniz, Durmuşoğlu Saltalı & Arı (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve altı yaş çocukları için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği, duyguları düzenleme 13, okul hazırbulunuşluğu 13, sosyal güven 9 ve aileye ait olma 7 olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmuş 42 maddelik dördümlü likert tipi bir ölçektir (Epstein & Synhorst, 2009). Ölçeğin geçerlik çalışmalarında kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüt ölçek geçerliği yöntemleri

kullanılmıştır. Kapsam geçerliğinin belirlenmesinde uzman görüşlerine başvurulmuş, yapı geçerliği faktör analizi yöntemi ile belirlenmiş, ölçüt ölçek geçerliği için Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği kullanılmış ve iki ölçek arasındaki korelasyon değerine bakılmıştır.

Ölçme araçlarının yapı geçerliğini belirlemede faktör analizi kullanılmıştır. Sonuçlar ölçeğin 42 madde ve 4 faktörle toplam varyansın %70.24'ünü açıkladığını göstermiştir. Alt boyutlar arasında .01 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ölçüt ölçek geçerliği çalışmasında Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği ve Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği arasındaki ilişkinin .78 olduğu ve bu değerle .01 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Testin güvenilirliğinin belirlenmesinde İç tutarlık güvenilirliği için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları, testi yarılama, alt ve üst %27 arasındaki farkın anlamlılığı hesaplamaları kullanılmıştır. Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı duyguları düzenleme alt boyutu için $\alpha=0.96$, okula hazırbulunuşluk altboyutu için $\alpha=0.96$, sosyal güven alt boyutu için $\alpha=0.91$, aileye ait olma alt boyutu için $\alpha=0.90$ ve ölçeğin tamamından elde edilen toplam puan için $\alpha=0.98$ olarak bulunmuş, testi yarılama yöntemi ile elde edilen güvenilirlik değerleri duyguları düzenleme alt boyutu için .94, okula hazırbulunuşluk alt boyutu için .95, sosyal güven alt boyutu için .89, aileye ait olma alt boyutu için .82 ve ölçeğin tamamından elde edilen toplam puan için .96 olarak saptanmıştır. Her bir alt testin ve test toplam puanı alt %27 ile üst %27 arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin yapılan t testi sonuçları da testin başarılı ve başarısız grupları ayırmada yeterli olduğunu göstermiştir (Öztürk Samur & diğ., 2009).

Araştırma Süreci

Araştırmaya 2008 yılının Ekim ayında başlanmıştır. İlk aşamada değerler eğitimi programının geliştirilmesi için gerekli literatür çalışmaları yapılmış, programda ele alınacak değerler ve amaç kazanımlar belirlenmiş, altı yaş çocukları için 36 oturum olarak “barış, sorumluluk, paylaşma ve işbirliği” değerlerini geliştirmeyi amaçlayan Değerler Eğitimi Programı hazırlanmıştır. Viadero (2003), değerler eğitimi programı çalışmalarında, çocukların aktif rol alması gerektiğini ve bunu içselleştirmeyi denemesi gerektiğini belirtmektedir. Bu amaçla, etkinlikler planlanırken çocukların aktif olarak katılacağı drama, sanat etkinliği, grup sohbeti, Türkçe etkinliği, müzik etkinliği ve deneylere yer verilmiştir. Bunun yanında aile katılımına, tekrarlarla konuların pekiştirilmesine, çocuklara kendilerini ifade etme özgürlüğü tanınmasına ve sınıf içinde her çocuğun sorumluluklar üstlenmesine önem verilmiştir.

Program hazırlandıktan sonra, ele alınan değerler ve amaç kazanımları kazandırma konusundaki yeterliliği açısından uzman görüşüne başvurulmuş ve düzeltmelerden sonra program son haline getirilmiştir. Gerekli izinler alınarak, deney grubuna 12 Ekim 2009- 8 Ocak 2010 tarihleri arasında araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Eğitim programı uygulamaları 12 hafta boyunca ve haftada üç gün olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Bir günde etkinlik 100–120 dakika sürmüştür. Bu süre zarfında kontrol grubunda yer alan çocuklar doğal süreçlerine bırakılmış hazırlanan program bu gruba uygulanmamıştır. Program uygulamasından önce çocukları tanımak

amacıyla iki gün eğitimci çocuklarla günlük etkinliklere katılmış, çocukları gözlemleyerek isimlerini öğrenmiş ve daha sonra haftanın üç günü birlikte olunacağı ve farklı oyunlar oynanacağı, öyküler okunacağı birlikte etkinlikler yapılacağı söylenmiştir. Uygulamalara sınıfta bulunan tüm çocukların katılımları sağlanmıştır. Etkinlikler planlanan şekilde ya tüm grupla ya da küçük grupla gerçekleştirilmiştir. Programda yer alan küçük grup çalışmaları için çocuklar katılıma zorlanmamış, teşvik edilmiştir. Gün içinde uygulanan etkinlikler öğretmenle paylaşılmış yapılan çalışmaların pekiştirilmesine yönelik uygulamaların sürdürülmesi istenmiştir. Ailelerin katılımının sağlanması ve evde çalışmaların pekiştirilmesi için hafta başında yapılacak etkinliklerle ilgili bilgi mektubu gönderilmiş uygulama günü çocuklara ev ödevleri verilerek çalışma evde de sürdürülmüştür. Gün içinde mutlaka daha önceki günlerde yapılan etkinliklerin tekrarına yer verilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Ölçme araçları ile toplanan verilerin çözümü için SPSS (The Statistical Packet for The Social Sciences) 14.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin normallik dağılımına uygunluğu Shapiro Wilk testi, Skewness ve Kurtosis değerleri ile tespit edilmiştir. Büyüköztürk (2011) “n” sayısının 50 ve üzeri olması durumunda “Kolmogrov-Smirnov” testinin kullanılmasını, 50’nin altında olması durumunda “Shapiro-Wilks testinin kullanılmasını önermektedir. Dağılımın normal olduğuna karar verebilmek için ise, p değerinin anlamsız olması gerekmektedir. Buna bağlı olarak, araştırmada elde edilen verilerin normallik dağılımına uygunluğu Shapiro Wilk testi ile incelenmiş, p değerinin anlamlı olduğu görülmüştür ($p < .05$). Huck (2008), Skewness ve Kurtosis değerlerinin kabul edilebilir aralığının, Skewness değerlerinin +1 ile -1, Kurtosis değerlerinin ise +2 ile -1 arasında olması gerektiğini belirtmektedir (Akt. Seçer, 2013). Araştırma verilerinden elde edilen, Skewness ve Kurtosis değerlerinin ise kabul edilebilir aralıklarda olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlara bağlı olarak araştırmada araştırmanın genel amacı çerçevesinde cevapları aranan alt amaçlara yönelik olarak veriler üzerinde gerekli istatistiksel çözümler nonparametrik ölçümler kullanılarak yapılmış, Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi, Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, denencelerin sınanması amacıyla toplanan verilerin çözümlemesi ile elde edilmiş olan bulgulara yer verilmiştir.

Birinci Denenceye İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci denencesi “Deney grubu çocuklarının sosyal ve duygusal gelişim (duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim) son test puan ortalamaları ön test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.” şeklindedir.

Değerler Eğitimi Programının deney grubu çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerine (*duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik,*

toplam sosyal ve duygusal gelişim) katkı sağlayıp sağlamadığını test etmek üzere deney grubu çocuklarının ön test puan ortalamaları ile son test puan ortalamaları Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma ile ilgili bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Deney Grubu Çocuklarının Duyguları Düzenleme, Okul Hazırbulunuşluğu, Sosyal Güven, Aileye Aitlik, Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim Ön Test/Son Test Puan Ortalamalarına Ait Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi Sonuçları

Altboyutlar	Gruplar	n	\bar{x}	Ss	z	p
Duyguları Düzenleme	Ön test	22	38.50	9.08	-4.01	.00***
	Son test	22	48.68	5.74		
Okul Hazırbulunuşluğu	Ön test	22	41.72	13.54	-2.92	.00***
	Son test	22	48.81	5.56		
Sosyal Güven	Ön test	22	27.18	6.89	-3.62	.00***
	Son test	22	33.31	6.03		
Aileye Aitlik	Ön test	22	24.00	4.95	-2.99	.00***
	Son test	22	26.68	3.22		
Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim	Ön test	22	131.40	30.68	-3.58	.00***
	Son test	22	157.50	19.51		

*** $p < .001$

Tablo 2 incelendiğinde deney grubundaki çocukların, duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim ön test-son test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi sonucunda elde edilen z değerleri .001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Tablo 3

Kontrol Grubu Çocuklarının Duyguları Düzenleme, Okul Hazırbulunuşluğu, Sosyal Güven, Aileye Aitlik, Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim Ön Test/Son Test Puan Ortalamalarına Ait Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi Sonuçları

Altboyutlar	Gruplar	n	\bar{x}	Ss	z	p
Duyguları Düzenleme	Ön test	22	40.77	8.80	-0.56	.57
	Son test	22	41.04	7.56		
Okul Hazırbulunuşluğu	Ön test	22	40.81	7.46	-1.23	.21
	Son test	22	41.81	7.22		
Sosyal Güven	Ön test	22	28.86	4.73	-0.99	.32
	Son test	22	29.18	4.34		
Aileye Aitlik	Ön test	22	23.54	4.51	-2.56**	.01**
	Son test	22	25.72	2.89		
Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim	Ön test	22	134.00	23.18	-1.54	.12
	Son test	22	137.77	19.72		

** $p < .05$

İkinci Denenceye İlişkin Bulgular

Deney grubuna Değerler Eğitimi Programı uygulanırken kontrol grubu çocukları, eğitim programı uygulaması süresince, normal eğitim öğretimine devam etmiştir. Araştırmanın ikinci denencesi “Kontrol grubu çocuklarının sosyal ve duygusal gelişim (duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim) öntest/sontest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.” Test etmek için öntest/sontest puan ortalamaları Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma ile ilgili bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Üçüncü Denenceye İlişkin Bulgular

Üçüncü denence “Deney ve kontrol grubu çocuklarının sosyal ve duygusal gelişim (duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim) son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark vardır.” Mann Whitney U Testi ile sınanmış, sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Duyguları Düzenleme, Okul Hazırbulunuşluğu, Sosyal Güven, Aileye Aitlik, Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim Son Test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Altboyutlar	Gruplar	n	\bar{x}	Ss	ST	SO	U	p
Duyguları Düzenleme	Deney	22	48.68	5.74	661.00	30.05	76.00	.00***
	Kontrol	22	41.04	7.56	329.00	14.95		
Okul Hazırbulunuşluğu	Deney	22	48.81	5.56	660.50	30.02	76.50	.00***
	Kontrol	22	41.81	7.22	329.50	14.98		
Sosyal Güven	Deney	22	33.31	6.03	650.50	29.57	76.50	.00***
	Kontrol	22	29.18	4.34	339.50	15.43		
Aileye Aitlik	Deney	22	26.68	3.22	561.50	25.52	175.50	.09
	Kontrol	22	25.72	2.89	428.50	19.48		
Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim	Deney	22	157.50	19.51	658.00	29.91	79.00	.00***
	Kontrol	22	137.77	19.72	332.00	15.09		

*** $p < .001$

Tablo 4 incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki çocukların aileye aitlik alt boyutu dışında, duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişim son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesine ilişkin yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .001$).

Dördüncü denenceye ilişkin bulgular

Araştırmanın dördüncü denencesi “Deney grubundaki çocuklarının duyguları düzenleme son test/kalıcılık testi puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.” şeklindedir. Değerler Eğitimi Programının kalıcılığı ile ilgili olarak; deney grubundaki çocukların eğitim sonrası duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim son test puan ortalamaları ile eğitimden sekiz hafta sonra uygulanan kalıcılık testi puan ortalamaları arasında anlamlı farkın olup olmadığı sınıanmış, sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5

Deney Grubu Çocuklarının Duyguları Düzenleme, Okul Hazırbulunuşluğu, Sosyal Güven, Aileye Aitlik, Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim Son Test/Kalıcılık Puan Ortalamalarına Ait Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi Sonuçları

Altboyutlar	Gruplar	n	\bar{x}	Ss	z	p
Duyguları Düzenleme	Son test	22	48.68	5.74	-1.24	.21
	Kalıcılık	22	49.59	6.56		
Okul Hazırbulunuşluğu	Son test	22	48.81	5.56	-0.39	.69
	Kalıcılık	22	49.63	4.39		
Sosyal Güven	Son test	22	33.31	6.03	-1.55	.11
	Kalıcılık	22	34.27	4.51		
Aileye Aitlik	Son test	22	26.68	3.22	-0.63	.52
	Kalıcılık	22	26.86	3.02		
Toplam Sosyal ve Duygusal Gelişim	Son test	22	157.50	19.51	-1.64	.09
	Kalıcılık	22	160.36	17.57		

Tablo 5 incelendiğinde deney grubundaki çocukların duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim son test puan ortalamaları ile kalıcılık testi puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada, deney grubuna ait ön-test puanları ile kontrol grubuna ait ön-test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir. Birinci denenceyi sınamak için deney grubu çocukların Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeğinden almış oldukları ön test son test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda deney grubunun puan ortalamalarının ölçeğin bütün alt boyutlarında artış gösterdiği görülmüştür. Bu araştırma sonuçları, Cheung & Lee (2010) tarafından uygulanan karakter eğitimi programının, sosyal yetilerinin gelişmesinde etkili olduğu, Chang & Munoz (2006) tarafından uygulanan Çocuk Gelişimi Projesi (bir karakter eğitimi projesidir) sonucunda elde edilen, karakter eğitimi programının sosyal çıktıları geliştirici olduğu bulgusuyla, Miller, Kraus & Veltkamp (2005) tarafından verilen karakter eğitimi programı sonucunda çocukların sosyal yetilerinde büyük gelişme olduğu bulgusuyla, Duer ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada (2002) uygulanan programla öğrencilerin saygı ve sorumluluk düzeylerinde olumlu gelişme gösterdiği bulgularıyla desteklenmektedir. Gökçek (2007)'in, 5-6 yaş çocuklarına uygulanan karakter eğitimi programının ele alınan tüm değerlerde (saygı, sorumluluk, özgüven, liderlik, yardımseverlik, nezaket, sabır) olumlu davranış değişikliği görüldüğü araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Uzman ve

Mağden (2002) tarafından okul öncesi kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan, paylaşma ve yardım etme davranışlarının işlendiği resimli kitaplar yoluyla prososyal davranışlarını geliştirdiği bulgusuyla ve Demirhan İşcan'ın (2007) sorumluluk, açık fikirlilik, dürüst olmak, yardımseverlik değerlerinin yer aldığı program uygulamaları sonucunda da, deney grubunda yer alan öğrencilerin kontrol grubu öğrencilerine göre, programda ele alınan değerler açısından duyuşsal alanda, olumlu yönde gelişmiş oldukları bulgusuyla örtüşmektedir. Viadero'nun (2003) işbirliği, sorumluluk, empati, iç kontrol ve savunmacılık konularını içeren değerler eğitimi programının uygulandığı sınıfta çocukların problem davranışlarında azalma olduğu, eğitimcilerin daha güvenli olduğu ve akademik başarıda artış olduğu bulguları da, sonuçların sosyal duygusal boyutuyla araştırmamız sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Carlson, Johnson ve Swift (2000)'in özel eğitim sınıflarına karakter eğitimi yoluyla sosyal becerilerin öğretilmesi amaçlı araştırma sonucunda elde edilen, bilgilerin doğrudan öğretiminin ve olumlu karakter özelliklerinin pekiştirilmesinin, kavga, saygısızlık verilen görevi yerine getirmeme ve öğrenmede dikkati dağıtan diğer şeyleri azalttığı bulgularıyla benzerdir.

Araştırmanın ikinci denencesini sınamak için kontrol grubu çocukların Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeğinden almış oldukları öntest sontest puan ortalamaları karşılaştırılmış, *duyguları düzenleme, okul hazırbulunluşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişim* ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı, *aileye aitlik* son test puan ortalamaları ile ön test puan ortalamaları arasındaki ise 0.01 düzeyinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu bulunmuştur. 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı kitabında, aile katılım çalışmalarına önem verilmiş, bu çalışmaların aile bireylerinin okul öncesi eğitim hakkında görüş sahibi olmaları, çalışmaların evde pekiştirilmesini desteklemeleri, böylece eğitimde devamlılığın sağlanması ve sonuç olarak eğitimde başarının artırılması açısından gerekli olduğu belirtilmiştir (MEB, 2006). Kontrol grubu öğretmenin de, okul öncesi eğitim programı doğrultusunda aile katılımına yönelik çalışmalara planında yer veriyor olması kontrol grubundaki ön test-son testleri arasındaki anlamlı farklılaşmanın nedeni olabilir. Gürşimşek, Girgin & Harmanlı (2001) da araştırmalarında erken çocukluk döneminde, ailenin çocuk yetiştirme tutumu ile eğitime katılımının çocukların psiko-sosyal gelişimine etkisini incelemiş ve sonuç olarak ailenin eğitime katılımı ile çocukların psiko-sosyal gelişimi arasında anlamlı ilişki bulmuştur. Starr (2003), aileleri okula aktif katılımında bulunan çocukların okul başarısının daha yüksek, şiddet olaylarına katılma eğiliminin ise daha düşük olduğunu savunmakta; okula yönelik gönüllü aile katılımının sağlanması için okul yönetiminin, aileler ile sürekli ve düzenli iletişim kurmasının öneminden söz etmektedir. Funkhouser ve Gonzales (1997) tarafında yayınlanan çalışmada da, farklı aile katılımı program uygulamaları sonucunda çocukların okul başarısında artış, disiplin problemlerinde azalma, okulda devam oranında artış olduğu uygulama yapılan okullar tarafından bildirilmiştir. Aile katılım çalışmalarının çocuğun sosyal gelişiminin yanında bilişsel gelişimine de katkı sağladığı yapılan araştırmalarla da tespit edilmiştir (Çelenk, 2003; Demirel, 2002; Satır, 1996). Araştırmada kontrol grubundaki çocukların duyguları

düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişim son test puan ortalamalarında artış olduğu görülse de bu artışın anlamlı olmadığı test edilmiştir. Oysaki okul hazırbulunuşluğu ile ilgili yapılmış çalışmalar incelendiğinde okul öncesi eğitimin çocukların okul hazırbulunuşlukları üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğunu göstermektedir (Boz, 2004; Gonca, 2004; Yazıcı, 2002; Yılmaz, 2003). Kontrol grubunda farklılaşmanın olmayışı, yarım dönem süren eğitimin ardından son test uygulamalarının yapılmasına ve sadece okul öncesi eğitim programıyla verilen eğitimin bu sürede yeterli hazırbulunuşluk düzeyine eriştirememesine bağlanabilir.

Araştırmada üçüncü denence olarak deney ve kontrol grubu çocuklarının sosyal ve duygusal gelişim son test puan ortalamaları sınanmış, aileye aitlik alt boyutu dışında her iki grubun duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişim son test puan ortalamaları arasında, anlamlı farklılaşmanın olduğu gözlenmiştir. Yapılan birçok araştırma da (Carlson, Johnson & Swift, 2000; Chang & Munoz, 2006; Cheung & Lee, 2010; Demirhan İşcan, 2007; Duer & diğ., 2002; Gökçek, 2007; Miller, Kraus & Veltkamp, 2005; Uzmen & Mağden, 2002; Viadero, 2003) değerler eğitimi programının sosyal ve duygusal yeteneklerin gelişiminde etkili olduğunu göstermektedir. İki grup arasında aileye aitlik alt boyutunda farklılaşmanın olmayışını ise değerler eğitimi programının ailelere değil çocuklara uygulanan bir program olarak hazırlanmış olmasına, ailelerin programa aile katılımı çalışmaları kapsamında dâhil olmasına ve kontrol grubu öğretmeninin de okul öncesi eğitim programı doğrultusunda çalışmalarında aile katılımına yer vermesine bağlayabiliriz.

Değerler Eğitimi Programının Kalıcılığı ile İlgili Olarak Deney Grubu Çocukların Duyguları Düzenleme, Okul Hazırbulunuşluğu, Sosyal Güven, Aileye aitlik, Toplam Sosyal ve duygusal Gelişim Son Test/ Kalıcılık Testi Puan Ortalamaları incelenmiştir. Deney grubundaki çocukların son test ve kalıcılık puan ortalamalarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı gözlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, değerler eğitimi programının çocukların duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişimlerine olumlu katkı sağladığını ve puan ortalamalarında anlamlı düzeyde artış olduğunu göstermektedir. Aileye aitlik alt boyutunda ise ön test/son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmasına karşın, deney ve kontrol grubu son test puan ortalamaları arasında farklılaşma gözlenmemiştir. Değerler Eğitimi Programının kalıcılığını sınamak amacıyla deney grubu çocuklarının duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim son test ve kalıcılık testi puan ortalamaları karşılaştırılmış, eğitimin etkisinin sekiz hafta sonunda da korunduğu belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen veriler ışığında şu öneriler geliştirilebilir;

- MEB'nin 2006/26 nolu genelgesinde özellikle okullarımızda şiddet, saldırganlık, zorbalık gibi olayların arttığı belirtilmekte ve örgün ve yaygın eğitim kurumlarında sorunlara erken müdahale ve özellikle problemin oluşmadan önlenmesine yönelik gelişimsel-önleyici yaklaşımın esas alınması

gerektiği vurgulanmaktadır. Çocuklarda görülen davranış problemlerinin ortaya çıkmasını önlemek ve ideal bir eğitim öğretim ortamı oluşturmak için önleyici bir program olarak, okul öncesi eğitimden başlayarak, bütün eğitim süreci boyunca programın bir parçası olarak değerler eğitimi programının devam etmesi sağlanabilir.

- Sosyal duygusal gelişim alanlarında yetersiz çocuklar saptanarak bu çocuklara değerler eğitimi programı uygulanabilir.

- Okul öncesi eğitim öğretmenlerine Değerler Eğitimi Programı ile ilgili seminerler verilerek günlük etkinliklerinde, bu programa yer vermeleri sağlanabilir.

- Değerler Eğitimi Programı daha geniş gruplarda uygulanarak, daha geniş bir kitlenin programdan faydalanması ve programın test edilmesi sağlanabilir.

Değerler eğitimi programı farklı ekonomik, sosyal ve kültürel çevrelerde uygulanarak elde edilen bulgular karşılaştırılabilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer eğitimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (2), 403-414.
- Avcıoğlu, H. (2003). Okul öncesi dönemdeki çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yöntemi ile sunulan öğretim programının etkililiğinin incelenmesi. *Omep Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı*, Cilt:1. Ankara: Ya-pa yayınları.
- Baloğlu, M. & Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin özdeğerlerinin betimlenmesi: tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 19-31.
- Bates, R.A., Chen, H.S. & Hatcher, T. (2002). Value priorities of HRD scholars and practitioners. *International Journal of Training and Development*, 6 (4), 229-239.
- Bear, G., Manning, M., & Izzard, C. E. (2003). Responsible behaviour: The importance of social cognition and emotion. *School Psychology*, 18, 140-157.
- Boz, M. (2004). *Altı yaş çocuklarının okula hazırbulunuşluk düzeylerinin veli ve öğretmen görüşleri yönünden incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Benninga, J.S., Berkowitz, M.W., Kuehn, P. & Smith, K. (2003). The relationship of character education implementation and academic achievement in elementary schools. *Journal of Research in Character Education*, 1(1), 19-32.
- Büyükoztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi
- Carlson, S., Johnson, J. & Swift, V. (2000). *Improving student social skills through character education*. ERIC Document Reproduction, Service No: ED444925.
- Chang, F. & Munoz, M.A. (2006). School personnel educating the whole child: Impact of character education on teachers' self-assessment and student development. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, 19, 35-49.
- Cheung, C. & Lee, T. (2010). Improving social competence through character education. *Evaluation and Program Planning*, 33, 255-263.
- Çağlar, A. (2005). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. Yayına Hazırlayan: Müzeyyen Sevinç. Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çelenk, S. (2003). Okul-aile işbirliği ile okuduğunu anlama arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 3-39.
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara

- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlâki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Domitrovich, C.E., Cortes, R. & Greenberg, M.T. (2007). Improving young children's social and emotional competence: A randomized trial of the preschool "paths" curriculum. *The Journal of Primary Prevention*, 28 (2), 67-91.
- Duer, M., Parisi, A. & Valintis, M. (2002). *Character education effectiveness*. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED471100.pdf> Erişim tarihi: 16.01.2012.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2010). *Duygu eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Ekinci Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Programı, İzmir.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Epstein, M.H. & Synhorst, L. (2009). *Preschool behavioral and emotional rating scale*. Austin, TX: PRO-ED.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Funkhouser, J.E. & Gonzales M.R. (1997). Family involvement in children's education. <http://www2.ed.gov/pubs/FamInvolve/title.html>. Erişim tarihi: 05.01.2010.
- Garmezy, N. (1985). Stress-resistant children: The search for protective factors. In J.E. Stevenson (Ed.), *Recent research in developmental psychopathology: Journal Of Child Psychology and Psychiatry Book Supplement*, 4, 213-233. Oxford: Pergamon.
- Gonca, H. (2004). *Ankara il merkezinde farklı sosyo-ekonomik ve kültürel ortamlarda yetişen ve ilköğretim okuluna yeni başlayan çocukların okul olgunluğunun incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gökçek, B.S. (2007). *5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Gürşimşek, I., Girgin, G. & Harmanlı, Z. (2001). *Ailenin çocuk yetiştirme tutumu ve eğitime katılımının okul öncesi dönemde psiko-sosyal gelişime etkisi*. Marmara Üniversitesi Uluslar Arası Katımlı 2000'li Yıllarda Birinci Öğretme ve Öğrenme Sempozyumu, İstanbul.
- Hromek, R. & Roffey, S. (2009). Promoting social and emotion learning with games "it's fun and we learn things". *Simulation and Gaming*, 40 (5), 626-644.

- Izard, C., Fine, S., Schultz, D., Mostow, A., Ackerman, B. & Youngstrom, E. (2001). Emotion knowledge as a predictor of social behavior and academic competence in children at risk. *Psychological Science*, 12, 18-23.
- Keskinoğlu, Ş. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlâki olgunluğa ve saldırganlık eğilimine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuçuradi, İ. (1998). *İnsan ve değerleri*. Ankara: Meteksan A.Ş.
- Mandez, J., McDermott, P. & Fantuzzo, J. (2002). Identifying and promoting social competence with AfricanAamerican preschool children: developmental and contextual considerations. *Psychology in the Schools*, 39, 111-123.
- McCarty, R., Atkinson, M., Tomasino, D., Goelitz, J. & Mayrovitz, H.N. (1999). The impact of an emotional self-management skills course on psychosocial functioning and autonomic recovery to stress in middle school children. *Integrative Physiological and Behavioral Science*, 34, 246-268.
- M.E.B. (2006). *36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı ve okul öncesi eğitim kurumları yönetmeliği*. İstanbul: Morpa Yayınevi.
- Miller, T.W., Kraus, R.F. & Velkamp, L.J. (2005). Character education as a prevention strategy in school-related violence. *Journal of Primary Prevention*, 26, 455-466.
- Muscott, H.S. & O'Brien, S.T. (1999). Teaching character education to students with behavioral and learning disabilities through mentoring relationships. *Education ve Treatment of Children*, 22.
- Öztürk Samur, A., Deniz, M.E., Durmuşoğlu Saltalı, N. & Arı, R. (2009). *Altı yaş çocukları için davranışsal ve duygusal dereceleme ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. Uluslararası Katılımlı II. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi, Sağlık, Gelişim ve Eğitimde Çocuk. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Pahl, K.M. & Barrett, P.M. (2007). *The development of social-emotional competence in preschool aged children: The fun friends program*. Professor of Education, The University of Queensland, Psychology Department, Brisbane, Queensland, Australia.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Satır, S. (1996). *Özel Tevfik Fikret Lisesi öğrencilerinin akademik başarılarıyla ilgili anne-baba davranışları ve akademik başarıyı artırmaya yönelik anne-baba eğitim gereksinmelerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Seçer, İ. (2013). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Shonkoff, J. & Phillips, D. (2000). *From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development*. Washington, DC: National Academy Press.
- Slaski, M. & Cartwright, S. (2002). Health, performance and emotional intelligence: An exploratory study of retail managers. *Stress and Health*, 18 (2), 63-68.

- Solomon, D., Battistich, V., Watson, M., Schaps, E. & Lewis, C. (2000). A six-district study of educational change: Direct and mediated effects of the child development project. *Social Psychology of Education*, 4, 3-51.
- Sprague, J. & Walker, H. (2000) Early identification and intervention for youth with antisocial and violent behavior. *Exceptional Children*, 66 (3), 367-379.
- Starr, L. (2003). A dozen activities to promote parent involvement. http://www.educationworld.com/a_admin/admin1. Erişim tarihi: 10. 01. 2011.
- Trinidad, D.R. & Johnson, C.A. (2002). The association between emotional intelligence and early adolescent tobacco and alcohol use. *Personality and Individual Differences*, 32(15), 95-105.
- Turan, S. & Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 227-259.
- Twemlow, S.W., Fonagy, P., Sacco, F., Gies, M.L., Evans, R. & Ewbank, R. (2001). Creating a peaceful school learning environment: A controlled study of an elementary school intervention to reduce violence. *American Journal of Psychiatry*, 158, 808-810.
- Uzmen, S. & Mağden, D. (2002). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (15), 193-212.
- Viadero, D. (2003). *Nice Work*, *Education Week*, 22 (33), 38-42. www.ebscohost.com. Erişim tarihi: 02. 02. 2011
- Whitlock, J. (2003). *ACT for youth upstate center of excellence: research facts and findings*. Ithaca, NY: Cornell University. <http://www.actforyouth.net/documents/may02factsheetadolbraindev.pdf>. Erişim tarihi: 15.01.2010.
- Yazıcı, Z. (2002). *Almanya ve Türkiye’de anaokuluna devam eden 60–76 aylar arasındaki türk çocuklarının dil gelişimi ile okuma olgunluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, Y. (2003). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocukları için okul olgunluğu kontrol listesi geliştirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yukay, M. (2006). *Okul öncesi dönemdeki çocukların kişilerarası ilişkilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış sosyal beceri eğitimi programının değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi 1.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. İstanbul: Ya-pa Yayınları, Cilt I, 78-89.